

Εργαστήριο 6ο

Κατανόηση του φαινομένου του εκφοβισμού και της βίας στο σχολείο: οι ρόλοι των εμπλεκόμενων

Ο εκφοβισμός και η βία στο σχολείο είναι επιθετικές μορφές συμπεριφοράς οι οποίες

(α) μπορεί να απευθύνονται σε ένα παιδί ή σε μια ομάδα παιδιών, (β) είναι επαναλαμβανόμενες και σκόπιμες, (γ) παρουσιάζουν διαφορά δύναμης-εξουσίας, (δ) μπορεί να εκδηλώνονται σωματικά ή λεκτικά, αλλά και με έμμεσο τρόπο, όπως, για παράδειγμα, η απομόνωση κάποιων παιδιών ή ο αποκλεισμός από δραστηριότητες. Μορφές εκφοβισμού είναι επίσης ο δημόσιος εξευτελισμός, η αποστολή απειλητικών sms ή e-mails και ο εκβιασμός.

Όπως αναφέρθηκε, το φαινόμενο του εκφοβισμού και της βίας στο σχολείο χαρακτηρίζεται από ανισορροπία στη δύναμη-εξουσία ανάμεσα στο θύτη και στο θύμα. Το θύμα συνήθως δυσκολεύεται να υπερασπιστεί τον εαυτό του και νιώθει ότι δεν μπορεί να κάνει κάτι για να σταματήσει ο εκφοβισμός.

Οι παρακάτω κατηγορίες παιδιών κινδυνεύουν συγκριτικά περισσότερο να πέσουν θύματα εκφοβισμού και βίας από συνομηλίκους:

- Παχύσαρκα παιδιά.
- Παιδιά με κοντό ανάστημα.
- Αγόρια με μικρή μυϊκή δύναμη.
- Έφηβοι με προβλήματα διαταραχής ταυτότητας φύλου.
- Κοινωνικές μειονότητες (εθνικές ή θρησκευτικές).
- Παιδιά με χρόνια προβλήματα υγείας (άσθμα, σακχαρώδης διαβήτης).
- Παιδιά με ειδικές ανάγκες.

Εν δυνάμει κάθε μαθητής θα μπορούσε να εμπλακεί σε ένα περιστατικό εκφοβισμού και βίας στο σχολείο, με έναν ή περισσότερους ρόλους: ως θύτης, ως θύμα ή ως παρατηρητής. Οι θύτες μπορεί να είναι αγόρια ή κορίτσια. Τα αγόρια συνήθως δρουν μόνα τους ή σε ομάδες και κάνουν χρήση κυρίως σωματικής βίας, ενώ τα

κορίτσια δρουν συνήθως σε ομάδες και εκφοβίζουν με έμμεσο τρόπο (π.χ., απομόνωση ή αποκλεισμός από παρέες ή δραστηριότητες, γεγονός που κάνει τον εκφοβισμό δύσκολο να ανιχνευτεί από τους δασκάλους ή τους γονείς των παιδιών). Οι μαθητές που εκφοβίζουν έχουν ασυνήθιστα ελάχιστο άγχος και ανασφάλεια, νιώθουν την ανάγκη να κυριαρχούν και να έχουν έλεγχο μιας κατάστασης, ενώ ταυτόχρονα αδυνατούν να ελέγξουν τον εαυτό τους και δεν ενδιαφέρονται για τον πόνο που προκαλούν. Τα αγόρια-θύτες χαρακτηρίζονται συχνά από μεγάλη σωματική δύναμη. Επιπλέον, φαίνεται ότι έχουν αναπτύξει ένα βαθμό εκθρόνισης απέναντι στο περιβάλλον και κυρίως απέναντι στους γονείς και στους εκπαιδευτικούς. Αρκετές φορές οι θύτες εξελίσσονται σε ενήλικες με αντικοινωνική συμπεριφορά: 35-40% αυτών που είχαν επιδείξει συμπεριφορά εκφοβισμού στα μαθητικά τους χρόνια έφτασαν να έχουν κατηγορηθεί για αξιόποινες πράξεις έως τα 24 τους χρόνια.

Από την άλλη, τα θύματα του εκφοβισμού, παρόλο που αναστατώνονται, σπάνια υπερασπίζονται τον εαυτό τους ή αντεπιτίθενται. Αντίθετα, εκδηλώνουν την ψυχική τους αναστάτωση με απόσυρση, κλάμα ή θυμό. Τα θύματα του εκφοβισμού και της βίας στο σχολείο συνήθως είναι άτομα αγχώδη, εσωστρεφή και χωρίς πολλούς φίλους. Δεν έχουν αναπτύξει κοινωνικές και διαπροσωπικές δεξιότητες και μπορεί να έχουν μια παθητική στάση απέναντι στα γεγονότα. Μπορεί επίσης να έχουν αρνητική εικόνα για τον εαυτό τους.

Όμως, εκτός από το θύτη και το θύμα, στα επεισόδια εκφοβισμού και βίας στο σχολείο οι παρατηρητές παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο. Πρόκειται για τα παιδιά που επιλέγουν να μην εμπλακούν σε κάποιο περιστατικό και, με τον τρόπο αυτό, αποτελούν μέρος της σιωπηρής πλειοψηφίας που επιτρέπει στους θύτες να δρουν. Οι λόγοι για τους οποίους επιλέγουν να μην εμπλακούν περιλαμβάνουν είτε φόβο για τη δική τους τύχη είτε γιατί πραγματικά δεν ξέρουν τι να κάνουν. Μπορεί να διστάζουν να παρέμβουν ή να ενημερώσουν κάποιον, επειδή φοβούνται την εκδίκηση, επειδή νομίζουν ότι μπορεί να κάνουν την κατάσταση πιο δύσκολη για το θύμα ή γιατί πιστεύουν ότι οι ενήλικες δε θα τους πιστέψουν ή δε θα κάνουν τίποτα για να λυθεί το ζήτημα.

Είναι πολύ σημαντικό για τα παιδιά να γνωρίζουν ότι οι θύτες εκλαμβάνουν τη μη ανάμειξη σαν έγκριση-αποδοχή της συμπεριφοράς αυτής.

Οι παρατηρητές μπορούν να αναπτύξουν συγκεκριμένες δεξιότητες έτσι ώστε να είναι έτοιμοι να υποστηρίξουν τους συνομηλίκους και τους φίλους τους. Να μην αγνοούν αυτά τα περιστατικά, να εκφράζουν τη γνώμη τους και να παίρνουν θέση. Επίσης να ενημερώνουν τους ενήλικες (δασκάλους και γονείς) έτσι ώστε να μπορούν να αποτρέπουν ή να σταματούν με την παρέμβασή τους τα περιστατικά εκφοβισμού.

Επομένως, για να αντιμετωπιστούν συμπεριφορές εκφοβισμού και βίας στο σχολείο, απαιτείται να κατανοήσουν οι μαθητές τα χαρακτηριστικά του θύτη και του θύματος, καθώς και τον πολύ σημαντικό ρόλο του παρατηρητή, ο οποίος πολλές φορές μπορεί να βοηθήσει καταλυτικά στην αποφυγή αυτών των φαινομένων.

A. ΣΤΟΧΟΙ

1. Να κατανοήσουν οι μαθητές το φαινόμενο του εκφοβισμού και της βίας στο σχολείο, γνωρίζοντας τους ρόλους των εμπλεκόμενων.
2. Να σκεφτούν οι μαθητές ποια είναι τα χαρακτηριστικά του θύτη, του θύματος και του παρατηρητή.
3. Να σκεφτούν οι μαθητές γύρω από το ρόλο των παρατηρητών στο φαινόμενο αυτό.

απλών συγκρούσεων ή περιστατικών εκφοβισμού, η ανάγνωση και συζήτηση μιας ιστορίας εκφοβισμού και βίας στο σχολείο, καθώς και η καταγραφή των χαρακτηριστικών του θύματος, του θύτη και του παρατηρητή αποτελούν τη μέθοδο που οι μαθητές θα χρησιμοποιήσουν για να διερευνήσουν το φαινόμενο αυτό και τους ρόλους των εμπλεκόμενων.

B. ΜΕΘΟΔΟΣ

Η επεξεργασία σύντομων σεναρίων

Γ. ΥΛΙΚΑ – ΜΕΣΑ

1. Χαρτί Α4.
2. Μολύβια.
3. Μαρκαδόροι.
4. Μεγάλο χαρτί για τον πίνακα.

Δ. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Δραστηριότητα 1η – Εισαγωγή

10'

Ο εκπαιδευτικός κάνει την εισαγωγή του Εργαστηρίου και ακολουθεί η διασύνδεση με το προηγούμενο Εργαστήριο.

Δραστηριότητα 2η

20'

Ο εκπαιδευτικός δίνει σε φωτοτυπία στους μαθητές τα παρακάτω μικρά σενάρια. Οι μαθητές θα πρέπει να διαχωρίσουν ποιο από αυτά είναι μια απλή σύγκρουση και ποιο αφορά περιστατικό εκφοβισμού και βίας στο σχολείο. Οι μαθητές θα πρέπει να δικαιολογήσουν την απόφασή τους. Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να γίνει ατομικά ή σε μικρές ομάδες των 3-4 μαθητών.

Μικρά σενάρια

1. *Ο Γιώργος και ο Σπύρος παίζουν ποδόσφαιρο. Ο Γιώργος κλοτσά την μπάλα πολύ δυνατά, χτυπάει στο δοκάρι και μετά η μπάλα πέφτει με δύναμη στο κεφάλι του Μάριου.*
2. *Ο Μπάμπης καθημερινά περιμένει τον Αναστάση έξω από το σχολείο, τον ακολουθεί έως το σπίτι, τον βρίζει και τον τρομοκρατεί.*
3. *Η Ελένη κυνηγάει τον Αντώνη με μια αράχνη την οποία έβαλε σε ένα δοχείο. Δεν αντιλαμβάνεται ότι ο Αντώνης φοβάται.*
4. *Η Άννα πολύ συχνά κάθεται πίσω*

από τη Μαίρη και της ρίχνει χαρτάκια γιατί της αρέσει να βλέπει τη Μαίρη να ενοχλείται.

5. *Η Μαρία και η Λουκία δεν άφησαν τη Στέλλα να παίξει σήμερα μαζί τους γιατί έπαιξε με κάποιο άλλο παιδί χθες το απόγευμα.*

6. *Η Ζωή δε συμπαθεί καθόλου την Ελένη και της πέταξε την τσάντα στην οροφή του σχολείου. Επίσης την απειλεί ότι αν το πει σε οποιονδήποτε, θα το αναφέρει στον αδερφό της και θα τη δείρει.*

7. *Ο Νίκος δανείστηκε το μολύβι της Δέσποινας, αλλά το έχασε.*

Δραστηριότητα 3η

30'

Ο εκπαιδευτικός διαβάσει την παρακάτω ιστορία στα παιδιά και κατόπιν ζητά από το κάθε παιδί ξεχωριστά να ζωγραφίσει την ιστορία ή οτιδήποτε μπορεί να σχετίζεται με αυτήν.

Ιστορία

«Ο Βαγγέλης είναι ένα νέο παιδί στην τάξη που ακόμα δεν έχει φίλους. Είναι ήσυχος, ντροπαλός και συμπαθητικό παιδί. Θέλει να κάνει φίλους, αλλά μερικά παιδιά τον κοροϊδεύουν και δεν του μιλούν. Κατά τη διάρκεια του διαλείμματος δεν τον δέχονται να παίξει μαζί τους. Επίσης, όταν τον συναντούν στο διάδρομο του σχολείου, τον απειλούν ότι θα του πάρουν την τσάντα και τα πράγματά του. Αυτό τον στενοχωρεί πολύ, γι' αυτό και όταν τους βλέπει, τους αποφεύγει. Μερικές φορές η καρδιά του χτυπάει πολύ γρήγορα, επειδή φοβάται ότι θα του κάνουν κακό. Θα μπορούσε να το πει στους δασκάλους του ή στους γονείς του, αλλά αυτός θέλει να βρει μόνος του μια λύση».

Μετά το κάθε παιδί μιλάει για τη δική του ζωγραφιά, ενώ τα άλλα παιδιά κάνουν ερωτήσεις και σχόλια.

Σημείωση: Μας ενδιαφέρουν τα συναισθήματα και

οι αντιδράσεις των παιδιών, έτσι όπως αυτές εκφράζονται μέσα από τη ζωγραφιά. Επίσης θέλουμε να εστιάσουμε στα χαρακτηριστικά, στις σκέψεις και στα συναισθήματα τόσο του θύτη και του θύματος, όσο και των παρατηρητών.

Ενδεικτικές ερωτήσεις:

1. Πώς νιώθει ο Βαγγέλης;
2. Τι σκέφτεται για τον εαυτό του;
3. Έχει αλλάξει η συμπεριφορά του;
4. Τι μπορεί να σκέφτεται για τα παιδιά που τον εκφοβίζουν;
5. Γιατί νομίζει ότι τα άλλα παιδιά τον πειράζουν;
6. Φταίει αυτός;
7. Έχει φίλους στο σχολείο που μπορούν να τον βοηθήσουν;
8. Έχει ζητήσει βοήθεια από συμμαθητές;
9. Το έχει αναφέρει στους δασκάλους του;
10. Με ποιο τρόπο θα μπορούσε να αντιμετωπίσει αυτά τα παιδιά;

Σημείωση: Οι ζωγραφιές θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για να γίνει ένα λεύκωμα ή μια έκθεση στο τέλος των Εργαστηρίων. Ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να το θέσει αυτό σαν ιδέα ή να ρωτήσει τους μαθητές αν υπάρχουν κάποιες άλλες ιδέες για τη χρήση των ζωγραφιών.

Δραστηριότητα 4η

30'

Η παρακάτω δραστηριότητα μπορεί να γίνει με δύο τρόπους, ατομικά ή ομαδικά.

ατομικά

Ο καθένας μόνος του γράφει σε ένα χαρτί ποια πιστεύει ότι είναι τα χαρακτηριστικά του θύτη, του θύματος και του παρατηρητή (μια λίστα για τον καθένα ξεχωριστά, με μερικά χαρακτηριστικά – π.χ., δυνατός, βίαιος, συναισθηματικός). Στη συνέχεια ο εκπαιδευτικός ή κάποιο από τα παιδιά συγκεντρώνει όλα τα χαρακτηριστικά καταγράφοντάς τα στον πίνακα. Είναι σημαντικό να ενθαρρυνθούν να μιλήσουν όλα τα παιδιά, έτσι ώστε όλη η τάξη να λάβει μέρος σε αυτή τη διερεύνηση των χαρακτηριστικών.

ομαδικά

Τα παιδιά χωρίζονται σε τρεις ομάδες και καταγράφουν τα χαρακτηριστικά του θύτη, του θύματος και του παρατηρητή. Στη συνέχεια η κάθε ομάδα παρουσιάζει προφορικά τις σκέψεις της και ακολουθεί συζήτηση.

Οι μαθητές, με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού, μπορούν να αναγνωρίσουν και να καταγράψουν αρκετά από τα στοιχεία που αναφέρουμε στην εισαγωγή αυτής της δραστηριότητας. Αν αυτά δεν προκύψουν αυθόρμητα, τότε ο εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει κάποια από τα εν λόγω στοιχεία για να ενθαρρύνει τους μαθητές να συζητήσουν γι' αυτά.

Ε. ΣΥΝΟΨΗ – ΚΛΕΙΣΙΜΟ

10'

Τελειώνουμε τη συνάντηση με ομαδική συζήτηση και ζητάμε από τα παιδιά να την αξιολογήσουν. Ρωτάμε τα παιδιά: «Τι σας άρεσε περισσότερο από αυτά που κάναμε σήμερα, τι δε σας άρεσε ή τι σας δυσκόλεψε, πώς θα χαρακτηρίζατε τη σημερινή μας δουλειά;»

Ο εκπαιδευτικός εκφράζει και αυτός τη δική του άποψη, σκέψη, συναίσθημα.

Ανανεώνουμε το ραντεβού μας για την επόμενη συνάντηση ενημερώνοντας εν συντομία τα μέλη της ομάδας για τις δραστηριότητες της επόμενης συνάντησης, που έχει ως θέμα τις «Επιπτώσεις του εκφοβισμού και της βίας στο σχολείο».